

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΑΙΓΙΝΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ ΚΑΙ Η ΓΕΩΜΥΘΟΛΟΓΙΚΗ ΤΟΥΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑ¹

Η. ΜΑΡΙΟΛΑΚΟΣ², Δ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ³

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στον ευρύτερο χώρο της Αττικής και ειδικότερα του Σαρωνικού Κόλπου εξελίσσεται ένα μεγάλο τμήμα της ιστορίας και της μυθολογίας του αρχαίου ελληνικού κόσμου. Γι' αυτό το λόγο μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι μια από τις ιερότερες περιοχές του αρχαιοελληνικού χώρου και ίσως να μην υπάρχει άλλη περιοχή σ' ολόκληρο τον πλανήτη όπου να έχουν δραστηριοποιηθεί τόσο πολλοί θεοί και θεές, τόσοι πολλοί ήρωες, όπως συμβαίνει με τον Σαρωνικό και τις γύρω περιοχές και ιδιαίτερα με την Αττική.

Το γεγονός αυτό συνδέεται με τις παλαιοκλιματικές και γεωπεριβαλλοντικές μεταβολές που έχουν συμβεί σ' ολόκληρο τον Αιγαϊακό και Περιοιγαϊακό χώρο και ιδιαίτερα στον Σαρωνικό. Όπως είναι γνωστό κατά τα τελευταία 18.000 χρόνια, ήτοι μετά το τέλος της τελευταίας παγετώδους περιόδου, οι κλιματικές αλλαγές που σημειώθηκαν και που συνδέονται με αύξηση της θερμοκρασίας και επακόλουθο την τήξη των παγετώνων, είχαν σαν αποτέλεσμα την άνοδο της στάθμης της θάλασσας της τάξης των 125 μέτρων τουλάχιστον. Η άνοδος της στάθμης της θάλασσας είχε σαν αποτέλεσμα σημαντικές αλλαγές στο φυσικό περιβάλλον και κυρίως στη διαμόρφωση των ακτογραμμών και των παράκτιων περιοχών. Η άνοδος της στάθμης είχε επίσης σαν αποτέλεσμα την κατάκλυση κλειστών υδρολογικών λεκανών με αλλαγή της φυσικογεωγραφικής τους λειτουργίας με την μετατροπή τους αρχικά σε λίμνες και στη συνέχεια σε πυθμένα όρμων ή κόλπων.

Ο προϊστορικός άνθρωπος που έγινε μάρτυρας των συγκλονιστικών αυτών αλλαγών στο περιβάλλον του, τις απόδωσε σε διάφορους θεούς άλλοτε καταστρεπτικούς και άλλοτε σε θεούς προστάτες. Όλα αυτά παρακολουθούνται στους διάφορους μύθους της ελληνικής μυθολογίας. Σκοπός λοιπόν αυτής της εργασίας είναι ο συσχετισμός ορισμένων από αυτούς τους μύθους με τις φυσικογεωγραφικές και γεωλογικές μεταβολές που συνέβησαν γενικά κατά την προϊστορική εποχή με σκοπό την απόπειρα ερμηνείας τους. Θα προσπαθήσουμε λοιπόν να προσεγγίσουμε τη γέννηση της Αίγινας και της Σαλαμίνας που σύμφωνα με τη μυθολογία είναι νύμφες, κόρες του Ασωπού και της Μετώπης, σε συσχετισμό με τις φυσικογεωγραφικές αλλαγές του ευρύτερου χώρου του Σαρωνικού Κόλπου, μεταξύ Αττικής και Πελοποννήσου, κατά τα τελευταία 18.000 χρόνια. Πρέπει να σημειωθεί ότι η Αίγινα ήταν η πρώτη κόρη του Ασωπού και η αδερφή της Σαλαμίσ η δεύτερη. Επίσης, ότι ο Ασωπός ποταμός βρίσκεται στην Αίγινα και σήμερα, δυστυχώς, έχει αλλάξει όνομα και είναι γνωστός ως Ρέμα της Σκοτεινής.

ABSTRACT

The wider area of Attica region and generally the Saronic Gulf contains a significant part of the history and mythology of the ancient Hellenic world. It could be said that it is one of the most sacred regions of Ancient Greece and perhaps is the only region in the whole world that is related to the activity of so many gods, goddesses and heroes.

This fact is linked to the impact of the paleo-climatic and geo-environment that have been taken place in the Aegean and Circum-Aegean area and especially in the changes to the Saronic Gulf.

During the last 18000 years, after the end of the last glacial period, the climatic changes related to temperature rise had as a consequence the rise of the sea level by 125 m at least, which had as a result shoreline displacement, flooding of closed hydrological basins etc. with changes in their physico-geographical function by changing them initially to lakes and in time to basins.

1:THE AEGINA AND SALAMIS "GENESIS" AND ITS GEOMYTHOLOGICAL MEANING

2:Καθηγητής Γεωλογικού Τμήματος Παν/μίου Αθηνών, Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου, 15784, Αθήνα Email: mariolakos@geol.uoa.gr

3:Γεωλόγος, Υπ. Διδάκτορας Γεωλογικού Τμήματος Παν/μίου Αθηνών, Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου, 15784, Αθήνα, Email: dtheocharis@geol.uoa.gr

Prehistoric man witnessed these changes in his environment and he attributed them to various gods, sometimes to destructive gods and sometimes to protective ones. All these are mentioned in several myths of Greek mythology. The aim of this paper is the correlation of several of those myths with the physico-geographical and geological changes that took place mainly during prehistoric times in order to attempt their interpretation.

Aegina and Salamis are nymphs, the first and the second daughters of Asopos and Metopi. Asopos was a river god. We will try to approach the mythological relationship of Asopos River and the creation of Aegina and Salamis Island, in relation to the physico-geographical changes in the greater area between Attica and Peloponnesus. At this point it is worth mentioning that Asopos River is located in Aegina Island and today unfortunately has been renamed to Skoteini stream.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Παλαιοακτές, Σαρωνικός, Ασωπός, Αίγινα, Σαλαμίνα, Κυχρεία, Τεταρτογενές, Ελλάδα

KEY WORDS: Paleoshorelines, Saronic Gulf, Asopos, Aegina, Salamis, Kichrea, Quaternary, Greece

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στον ευρύτερο χώρο της Αττικής και γενικά του Σαρωνικού κόλπου εκτυλίσσεται ένα μεγάλο τμήμα της ιστορίας και της μυθολογίας του αρχαίου ελληνικού κόσμου. Δεν θα ήταν υπερβολή να λεχθεί ότι είναι μια από τις ιερότερες περιοχές του αρχαιοελληνικού κόσμου και ίσως να μην υπάρχει άλλη περιοχή σ' ολόκληρο τον πλανήτη όπου να έχουν δραστηριοποιηθεί τόσο πολλοί θεοί και θεές, τόσο πολλοί ήρωες, όπως συμβαίνει στον Σαρωνικό και τις γύρω περιοχές και ιδιαίτερα στην Αττική.

Το γεγονός αυτό συνδέεται κυρίως με τις και γεωπεριβαλλοντικές μεταβολές που έχουν συμβεί σ' ολόκληρο τον Αιγαϊακό και Περιοαιγαϊακό χώρο και ιδιαίτερα στον Σαρωνικό. Οι μεταβολές αυτές είναι συνέπεια των παλαιοκλιματικών μεταβολών και κυρίως της μεταβολής της παγκόσμιας θερμοκρασίας που συνέβη τα τελευταία 100.000 χρόνια.

Όπως είναι γνωστό πριν από 18.000 χρόνια η μέση θερμοκρασία της Γης βρισκόταν στο χαμηλότερο σημείο. Πρόκειται για την τελευταία παγετώδη περίοδο. Από αυτή την χρονική στιγμή και μετά, για αστρονομικούς λόγους, η θερμοκρασία άρχισε να ανεβαίνει. Επομένως μέχρι το 18.000 πριν από σήμερα (π.α.σ.) στη Γη επικρατούσε μια ψυχρή περίοδος, που άρχισε να διαμορφώνεται σιγά σιγά από το 100.000 π.α.σ. και κυρίως από το 70.000 π.α.σ. περίπου. Σημειωτέον ότι οι κλιματικές μεταβολές παρουσιάζουν περιοδικότητα και συνδέονται με αστρονομικά αίτια. Οι γνωστές σε όλους παγετώδεις και μεσοπαγετώδεις περίοδοι του Τεταρτογενούς είναι αποτέλεσμα αυτής ακριβώς της περιοδικότητας, που ερμηνεύεται σε μεγάλο βαθμό από την θεωρία του Milankowitch (1941).

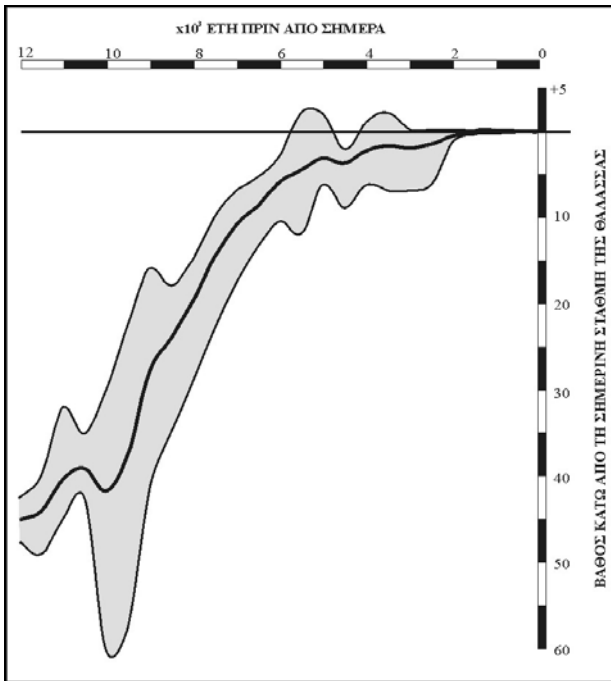
Όπως είναι γνωστό κατά τα τελευταία 18.000 χρόνια, ήτοι μετά το τέλος της τελευταίας παγετώδους περιόδου, οι κλιματικές αλλαγές που σημειώθηκαν και που συνδέονται με αύξηση της θερμοκρασίας είχαν ως επακόλουθο την τήξη τεραστίων όγκων παγετώνων που είχαν αποθεθεί στην ξηρά. Η τήξη των παγετώνων είχε ως αποτέλεσμα την άνοδο της στάθμης της θάλασσας που εκτιμάται ότι πρέπει να ήταν της τάξης των 125 - 150 μέτρων. Μετατοπίσεις της στάθμης της θάλασσας αυτού του είδους, είναι γνωστές ως κλιματοευστατικές κινήσεις.

2. Η ΑΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΣΤΑΘΜΗΣ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Η άνοδος της στάθμης της θάλασσας είχε σαν αποτέλεσμα σημαντικές αλλαγές στο φυσικό περιβάλλον και κυρίως στη διαμόρφωση των ακτογραμμών και των παράκτιων περιοχών με αποτέλεσμα την κατάκλυση πολλών περιοχών ενώ ορισμένες μετέπεσαν σε λίμνες.

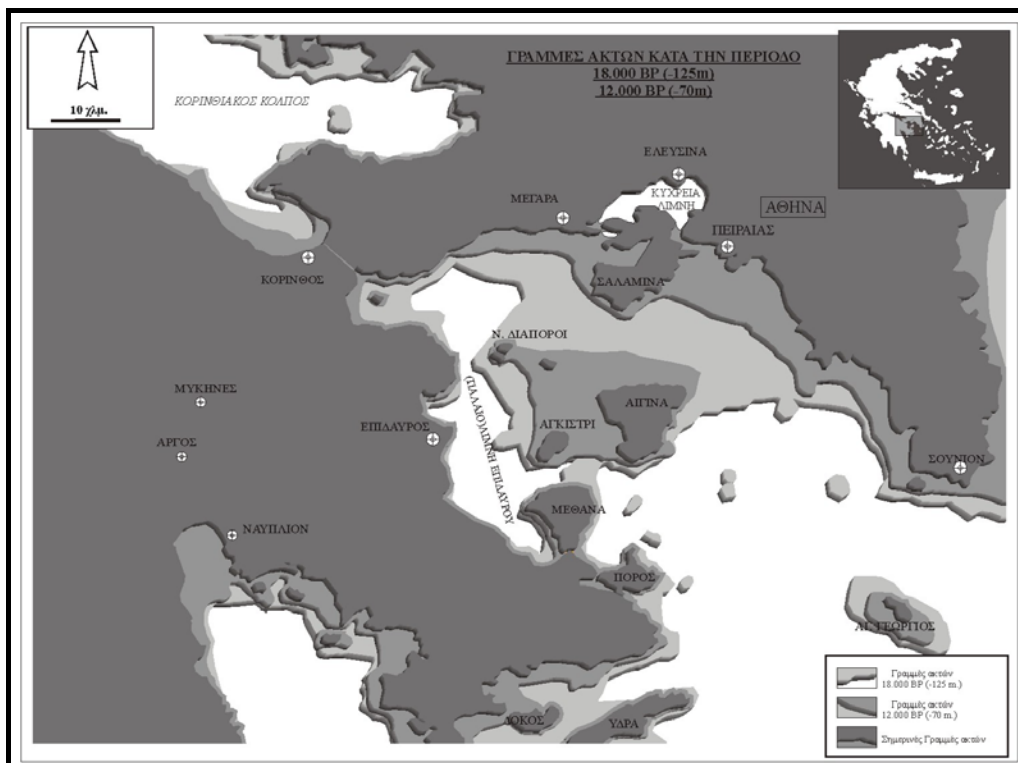
Στην **Εικ. 1** δίνονται οι μεταβολές της στάθμης της θάλασσας κατά τα τελευταία 12.000 χρόνια πριν από σήμερα. Η καμπύλη έχει κατασκευαστεί από τις διάφορες καμπύλες, από διαφορετικές περιοχές του πλανήτη, που έχουν δημοσιευτεί από τους Kraft et al 1985. Από αυτές τις καμπύλες πιστεύουμε ότι οι καμπύλες που προσαρμόζονται καλύτερα στις συνθήκες του ελλαδικού χώρου είναι εκείνες των Fairbridge (1961) και Mörner (1969) οι οποίες αντιστοιχούν περίπου στο ανώτερο όριο της του εύρους της διακύμανσης των τιμών της **Εικ. 1**.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να λεχθεί ότι η μεταβολή της στάθμης της θάλασσας είναι σύνθετη και δεν είναι εύκολο να προσδιοριστεί με ακρίβεια το βάθος της σχετικά με την σημερινή. Εξάλλου είναι γνωστό ότι στη διαμόρφωση των ακτογραμμών κατά τις διάφορες εποχές πέραν των ευστατικών κινήσεων σημαντικό ρόλο παίζουν και οι ισοστατικές κινήσεις που για την περιοχή του Αιγαίου προκαλούνται από το βάρος που ασκεί το νερό που το γεμίζει βαθμιαία.

Εικ. 1: Μεταβολές της στάθμης της θάλασσας κατά τα τελευταία 12.000 χρόνια πριν από σήμερα. Η καμπύλη, με την παχιά γραμμή, αντιστοιχεί στις μέσες τιμές των διαφόρων καμπυλών που έχουν δημοσιευτεί από τους Kraft et al 1985. Η γκρίζα περιοχή αντιστοιχεί στην διακύμανση των ελάχιστων και των μέγιστων τιμών αυτών των καμπυλών.

Fig. 1: Sea level changes during the last 12000 years BP. The bold line represents the mean curve, which has been produced from the various curves published by Kraft et al. 1985. The gray area represents the width between the minimum and the maximum values of the same curves.

Εικ. 2: Ακτογραμμές του Σαρωνικού κόλπου α) πριν από 18.000 χρόνια, β) πριν από 12.000 χρόνια (κατά Μαρσιολάκος 1998 τροποποιημένο από Μαρσιολάκος & Θεοχάρης 2001)

Fig. 2: Saronic Gulf coastlines: a) 18000 years BP, b) 12000 years BP. (after Mariolakos 1998 modified after Mariolakos & Theocharis 2001)

Ο ελλαδικός χώρος όμως είναι τεκτονικά και σεισμικά ενεργός κι επομένως αναμένονται κατακόρυφες μεταπτώσεις που θα έχουν ως συνέπεια μετατοπίσεις των ακτογραμμών ανεξάρτητα από τις ευστατικές και ισοστατικές κινήσεις. Στους χάρτες που παρουσιάζονται δεν έχουν ληφθεί υπόψη οι ισοστατικού χαρακτήρα κινήσεις και αυτό γιατί δεν έχουν γίνει ακόμα συστηματικές και λεπτομερείς μελέτες των κατακόρυφων τεκτονικών κινήσεων. Συνεπώς η θέση των ακτογραμμών θα πρέπει να θεωρηθεί ότι αντιστοιχεί στην περίπου θέση τους που οπωσδήποτε δεν πρέπει να διαφέρει πολύ από την πραγματική.

3. ΣΑΡΩΝΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ

Η στάθμη της θάλασσας κατά το τέλος της τελευταίας παγετώδους περιόδου, δηλαδή πριν από **18.000** χρόνια, όπως ελέγχθη εκτιμάται ότι πρέπει να βρισκόταν περί τα **125 - 150 m** χαμηλότερα απ' ότι σήμερα. Εμείς πάντως δεχόμαστε ότι βρισκόταν **125 m** χαμηλότερα. Πριν από **12.000** χρόνια η στάθμη πρέπει να βρισκόταν περί τα **70 m** χαμηλότερα (**Εικ. 1**). Στην **Εικ. 2** απεικονίζονται οι ακτογραμμές και η κατανομή ξηράς - θάλασσας α) πριν από 18.000 χρόνια, β) πριν από 12.000 χρόνια και γ) η σημερινή ακτογραμμή.

Από τον χάρτη αυτό εξάγονται πολύ ενδιαφέροντα συμπεράσματα που έχουν σχέση με τις μεταβολές του παράκτιου τοπίου και την μορφή των ακτογραμμών. Τα σημαντικότερα από τα προηγούμενα είναι τα ακόλουθα.

Πριν από 18.000 χρόνια (Εικ. 3) με βάση τα προηγούμενα στοιχεία ο **Πόρος** ήταν ενωμένος με την **χερσόνησο των Μεθάνων** και αυτή με το **Αγκίστρι**, την **Αίγινα** και όλα τα σημερινά μικρά νησάκια (**Κυρά, Διαπόροι, Λαγούσες**), την **Σαλαμίνα**, τις **Φλέβες**, το **νησί του Πατρόκλου** και την **Μακρόνησο** και αποτελούσαν μια **γέφυρα ξηράς που ένωνε την Πελοπόννησο με την Αττική**, απομονώνοντας την σημερινή θαλάσσια περιοχή από τον **Κόλπο Κεγχρεών** μέχρι και τον **Κόλπο της Επιδαύρου** από τον νότιο Σαρωνικό.

Η περιοχή αυτή του σημερινού βορειοδυτικού Σαρωνικού, όπως έχει διαπιστωθεί και από ωκεανογραφικές μελέτες είχε μεταπέσει σε μια λίμνη (**Παλαιολίμνη Επιδαύρου**), αφού ο **παλαιοϊσθμός της Αίγινας - Μεθάνων** εμπόδιζε την επικοινωνία με οποιαδήποτε θαλάσσια λεκάνη, επειδή τόσο από την περιοχή του Ισθμού της Κορίνθου, όσο και των Μεγάρων είχε ήδη διακοπεί η επικοινωνία με τον Κορινθιακό προ πολλού. Η ύπαρξη της λίμνης αυτής αποδεικνύεται και από την παρουσία λιμναίων ιζημάτων στον πυθμένα της σημερινής θάλασσας (ΛΥΚΟΥΣΗΣ & ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ 1993) περιοχής που την εποχή εκείνη ήταν λίμνη.

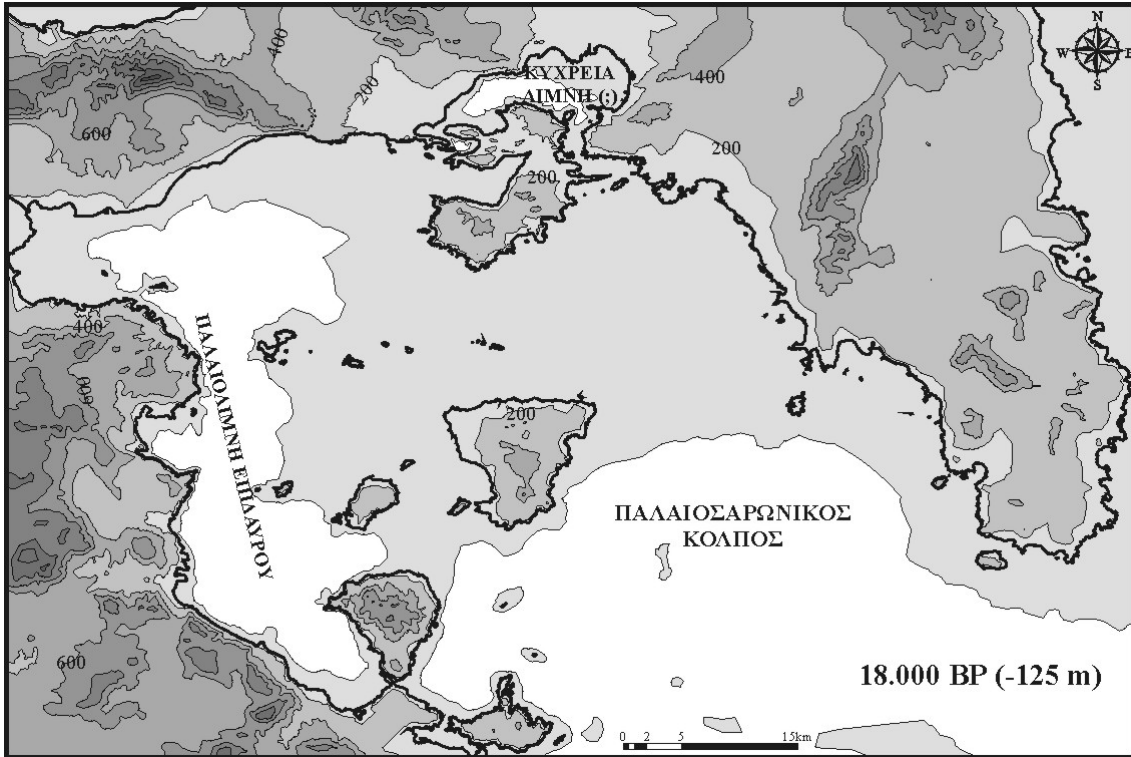
Από τον **Σαρωνικό Κόλπο** επομένως την εποχή αυτή **υπήρχε μόνον το νότιο τμήμα του**, ενώ οι βόρειες ακτές του εκτείνονται από τις ανατολικές ακτές της χερσονήσου των **Μεθάνων**, τις νοτιοανατολικές ακτές της **Αίγινας** και από κει οδεύουν προς τις **Φλέβες** και νότια από το **Σούνιο**.

Ο Κόλπος της Ελευσίνας ήταν μια **κλειστή υδρολογική λεκάνη** η οποία δεν είχε επιφανειακή απορροή προς τη θάλασσα. Το ανώτερο υψόμετρο της ισοϋψούς η οποία καθορίζει αυτή την κλειστή λεκάνη βρίσκεται στα 115 μέτρα ενώ στην ευρύτερη περιοχή εμφανίζονται και άλλες μικρότερες κλειστές λεκάνες.

Πριν από 12.000 χρόνια η στάθμη της θάλασσας εκτιμάται ότι πρέπει να βρισκόταν περί τα 70 m χαμηλότερα από την σημερινή. Στην **Εικ. 4** απεικονίζεται η ακτογραμμή εκείνης της χρονικής περιόδου. Η **Σαλαμίνα** ήταν ακόμα ενωμένη με την Αττική, όπως και η **χερσόνησος των Μεθάνων** με την Αργολίδα, ενώ η **Αίγινα** μαζί με το **Αγκίστρι** και τα μικρότερα νησάκια (**Κυρά, Διαπόροι, Λαγούσες**) αποτελούσαν ένα μεγαλύτερο νησί (**Παλαιο-Αίγινα ή Πρωτο-Αίγινα**). Ο **κόλπος της Ελευσίνας** όμως την ίδια εποχή συνεχίζει να είναι μια κλειστή υδρολογική λεκάνη. Το ανώτερο υψόμετρο της ισοϋψούς η οποία καθορίζει την κλειστή λεκάνη βρίσκεται στα 60 μέτρα, επειδή στο μεταξύ έχει ανέβει η στάθμη της θάλασσας.

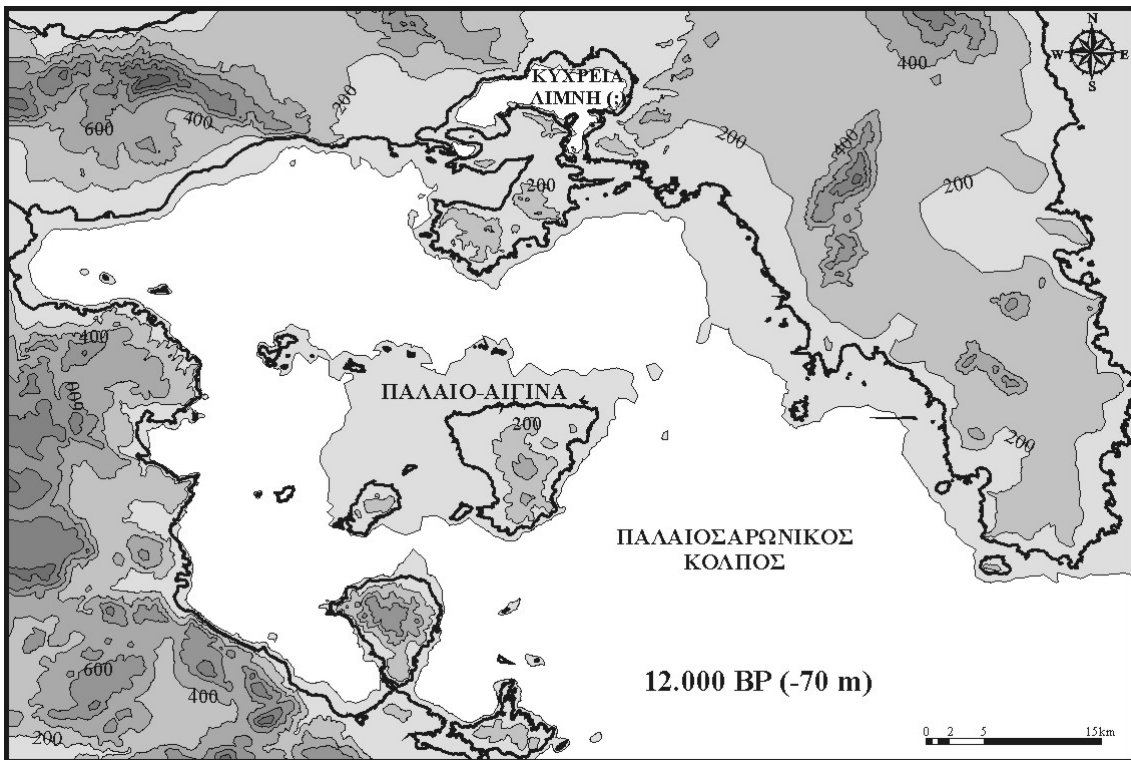
Πριν από 7-10.000 χρόνια (Εικ. 5) η κατάσταση δεν έχει αλλάξει πολύ, επειδή η Σαλαμίνα συνεχίζει να είναι ενωμένη με την Αττική με ορισμένους **στενούς ισθμούς** και συγκεκριμένα έναν στο ανατολικό τμήμα που συνδέει την περιοχή των Παλουκίων με το Πέραμα και δύο στο δυτικό τμήμα οι οποίοι ένωναν την **χερσόνησο της Φανερωμένης** με την περιοχή της **Νέας Περάμου** και έναν νοτιότερο στην περιοχή της **χερσονήσου της Αγίας Τριάδας** με την νησίδα **Μακρόνησο** έως τη **Σαλαμίνα**.

Αυτό το διάστημα ο **σημερινός κόλπος της Ελευσίνας** ήταν **σίγουρα λίμνη**, η οποία ονομάστηκε **Κυχρεία Λίμνη** (Μαριολάκος & Θεοχάρης 2001), με την ακτογραμμή της να βρίσκεται στην ίδια στάθμη περίπου με την θάλασσα. Στο ίδιο διάστημα είχαν αρχίσει να διαμορφώνονται τόσο ο **όρμος της Σαλαμίνας**, όσο και ο **όρμος του**

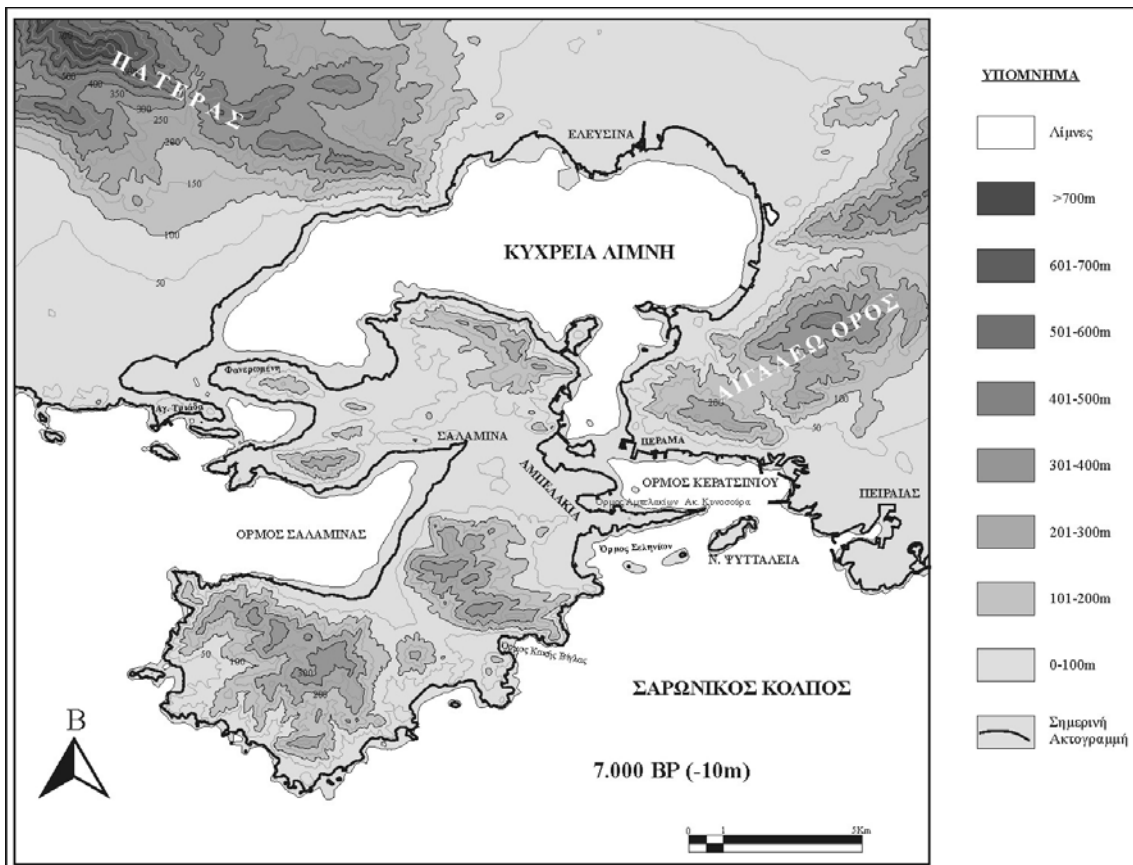
Εικ. 3: Παλαιογεωγραφικός χάρτης του Σαρωνικού Κόλπου πριν από 18.000 χρόνια. Με την παχιά μαύρη γραμμή απεικονίζεται η σημερινή ακτογραμμή.

Fig. 3: Paleo-geographical map of Saronic Gulf 18000 years BP. The bold black line represents the present coastline.

Εικ. 4: Παλαιογεωγραφικός χάρτης του Σαρωνικού Κόλπου πριν από 12.000 χρόνια. Με την παχιά μαύρη γραμμή απεικονίζεται η σημερινή ακτογραμμή.

Fig. 4: Paleo-geographical map of Saronic Gulf 12000 years BP. The bold black line represents the present coastline.

Εικ. 5: Παλαιογεωγραφικός χάρτης της ευρύτερης περιοχής Κόλπου Ελευσίνας - νήσου Σαλαμίνας πριν από 7.000 χρόνια (κατά Μαρβολάκος & Θεοχάρης 2001).

Fig. 5: Paleo-geographical map of the greater area of Elefsina Bay and Salamina island 7000 years BP (after Mariolakos & Theocharis 2001).

Εικ. 6: Η σημερινή τοπογραφία.

Fig. 6: Today's topography

Κερατσινίου. Σήμερα ο κόλπος της Ελευσίνας έχει βάθη λίγο μεγαλύτερα από τα 30 μέτρα. Από τις καμπύλες της **Εικ. 1** παρατηρούμε ότι η στάθμη της θάλασσας ήταν 30 μέτρα χαμηλότερα από την σημερινή πριν από 10.000 χρόνια περίπου. Σ' αυτήν την χρονική περίοδο μπορούμε με σιγουριά να υποθέσουμε ότι ο κόλπος της Ελευσίνας ήταν λίμνη, διότι οπωσδήποτε δεν υπήρχε κάποια πιθανή υδραυλική επικοινωνία μεταξύ της κλειστής λεκάνης που παρατηρείται στην περιοχή αυτή με την τότε θάλασσα.

Για το διάστημα μεταξύ 18.000 έως και 10.000 πριν από σήμερα, δεν μπορούμε με βεβαιότητα να πούμε αν ο κόλπος της Ελευσίνας ήταν λίμνη, διότι δεν υπάρχουν οι αποδείξεις για αυτό, σίγουρα όμως ήταν από το 10.000 περίπου έως το 5.000 π.α.σ., όπου και σταμάτησε να λειτουργεί ο **ισθμός της περιοχής Παλουκίων - Περάματος**. Από αυτό το διάστημα και για περίπου 1.000 χρόνια ο κόλπος της Ελευσίνας λειτουργεί σαν κλειστός κόλπος από τη μία έξοδό του, αφού στην περιοχή της **χερσονήσου της φανερωμένης** δεν υπήρχε επικοινωνία με τη θάλασσα η οποία αποκαταστάθηκε περίπου στο 4.000 π.α.σ..

4. ΑΣΩΠΟΣ - Ο ΜΥΘΟΣ - Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο Ασωπός ήταν γιος του Ποσειδώνα και της Πηρώς ή του Δία και της Ευρυνόμης ή όπως όλα τα ποτάμια του Ωκεανού και της Τηθύος. Έγινε βασιλιάς των Πλαταιών και από αυτό ονομάστηκε μέγας ποταμός της Βοιωτίας.

Οι ποταμοί εν γένει, ως ευεργετικές δυνάμεις της φύσης, θεωρούντο από τους αρχαίους ως οι αρχικοί βασιλείς των περιοχών τις οποίες διαρρέουν και ακόμα περισσότερο ως οι πατέρες των λαών οι οποίοι ζούσαν στις όχθες τους. Ο Ασωπός θεοποιήθηκε κυρίως στη Βοιωτία, αναφέρεται όμως και σε μύθους που σχετίζονται με την Αίγινα, τη Σαλαμίνα, την Κέρκυρα, τη Θήβα, τη Σικυώνα, κλπ. Από αυτό το γεγονός φαίνεται ότι παλαιότερα ο Ασωπός θεωρείτο σπουδαιότατος ποταμός και η σημασία του ήταν γενική, όπως ήταν και του Αχελώου, σήμαινε δηλαδή όλα τα ρέοντα ύδατα.

Ο Ασωπός με την Μετώπη, κόρη του θεού-ποταμού Λάδωνα, γέννησε δύο γιούς, τον Ισμηνό και τον Πελάγοντα, και είκοσι κόρες, που ήταν νύμφες, από τις οποίες αναφέρονται μόνο δεκαοκτώ, οι εξής: Αίγινα, Σαλαμίνα, Κέρκυρα, Πειρήνη, Κλεώνη, Θήβα, Τανάγρα, Θέσπια, Ασωπίδα, Σινώπη, Οίνια, Χαλκίδα, Εύβοια, Αρπίνη, Πλαταιά, Αντιόπη, Αερόπη και Νεμέα (Κόμμητα 1827). Πρέπει να σημειωθεί ότι η Μετώπη είναι μια νησίδα μεταξύ Αγκιστρίου και Αίγινας (**Εικ. 6**).

Η πρώτη κόρη ήταν η Αίγινα και η δεύτερη η Σαλαμίνα. Παρακολουθώντας την φυσικογεωγραφική εξέλιξη του Σαρωνικού κόλπου που περιγράφηκε παραπάνω, είναι σαφές ότι πρώτα δημιουργήθηκε η Αίγινα, περίπου το 12.000 π.α.σ., και μετά η Σαλαμίνα, περίπου το 4.000 π.α.σ.

Γιατί όμως ο Ασωπός είναι ο πατέρας της Αίγινας και της Σαλαμίνας;

Ο κάτοικος του Σαρωνικού κόλπου εκείνης της εποχής δεν γνώριζε τίποτα για τα γεωδυναμικά φαινόμενα ευστατισμός, ισοστασία, τεκτονική, κλιματικές αλλαγές, κλπ. Έβλεπε όμως τον ποταμό Ασωπό, ο οποίος βρίσκεται στην Αίγινα και δυστυχώς σήμερα έχει ονομαστεί σε ρέμα της Σκοτεινής, να πλημμυρίζει τις μεγάλες πεδιάδες αρχικά του παλαιοισθμού που ένωνε την Πελοπόννησο με την Αττική και στη συνέχεια της Παλαιο-Αίγινας, γεμίζοντας την περιοχή με νερό και μεταβάλλοντας την κατανομή ξηράς-θάλασσας, δημιουργώντας ταυτόχρονα μεγάλα νησιά. Βλέποντας αυτά τα φαινόμενα να εξελίσσονται ο παλαιολιθικός άνθρωπος θεώρησε ότι ο Ασωπός ήταν ο δημιουργός τους.

6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] ALLEN, H. 1990. A postglacial record from the Kopais basin, Greece. In: *Man's Role in the Shaping of the Eastern Mediterranean Landscape*, Ed. 5, Bottema, G. Entjes-Nieborg and W. Van Zeist. Balkema, Rotterdam.
- [2] BERGER, A., 1988. Milankovitch theory and climate. *Review of Geophysics*, 26(4), pp. 624-657.
- [3] CHAPPEL, J. & SHACKLETON, N., 1986. Oxygen isotopes and sea level. *Nature*, 324, pp. 137-140.
- [4] DUFF, D., 1993. *Holme's Principles of Physical Geology*. - Chapman & Hall, p.791.
- [5] EMILIANI, C., 1971. The last interglacial: Paleotemperatures and Chronology. *Science*, 171, pp. 571-3.

- [6] FAIRBRIDGE, R.W., 1961. Eustatic changes in sea level. *Physics and Chemistry of the Earth*, 4, 99-185.
- [7] GRIMAL, P., 1991: Λεξικό της ελληνικής και της ρωμαϊκής μυθολογίας. Επιμ. Ελλην. Έκδοσης Βασ. Αισαλός, *Univ. Studio Press*, 1193 σ.
- [8] JINSUN JI, NICOLE PETIT-MAIRE & ZHONGWEI YAN., 1993. The last 1000 Years climatic change in arid Asia and Africa. *Global and Planetary Change*, 7, pp. 203-210.
- [9] ΚΑΚΡΙΑΔΗΣ, Ι., 1986: Ελληνική Μυθολογία. *Εκδοτική Αθηνών*
- [10] KRAFT, J.C. et al., 1977: Palaeogeographic reconstructions of coastal Aegean archaeological sites.- *Science*, 195: 941-7.
- [11] KRAFT, J. C., BELKNAP, D.F. & DEMAREST, J.M., 1985. Geological studies of coastal change applied to archaeological settings. In: *Archaeological Geology*, Ed. G. RAPP and J.A.GIFFORD, Yale University Press.
- [12] ΚΟΜΜΗΤΑ, Σ. 1827. Ελληνική Μυθολογία. *Εκδόσεις Εκάτη, Αθήνα 1999*, 595 σ.
- [13] LAMBECK, K., 1996. Sea-level changes and shore-line evolution in Aegean Greece since Upper Paleolithic time. *Antiquity*, 70, 588-611.
- [14] ΛΥΚΟΥΣΗΣ, Β. & ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ Χ., 1992. Ιζηματολογική και παλαιογεωγραφική εξέλιξη του Σαρωνικού Κόλπου στο τέλος του Τεταρτογενούς. *Δ.Ε.Γ.Ε.*, **T. XXVIII/1**, σ. 501-510, Αθήνα (1993).
- [15] MARIOLAKOS, I., 1998. The geomorphological geotope of Lerni Springs (Argolis, Greece). *Geologica Balcanica*, 28. 3-4, 101-108.
- [16] ΜΑΡΙΟΛΑΚΟΣ, Η., 1998. Συμβολή των γεωτόπων στην ιστορία και την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση. *Πρακτ. Συνεδρίου διατήρησης της Γεωλογικής και Γεωμορφολογικής κληρονομιάς*, Σύρος, 12-14 Ιουλίου 1996, *Ι.Γ.Μ.Ε.*, 45-59.
- [17] ΜΑΡΙΟΛΑΚΟΣ, Η., 1998. Οι φυσικογεωλογικές ρίζες του Αρχαιοελληνικού πολιτισμού και η αναδειξή τους με την οργάνωση γεωμυθολογικών πάρκων και γεωπολιτιστικών μονοπατιών.- *Πρακτικά του Συνεδρίου της Λέσβου* (υπό εκτύπωση).
- [18] ΜΑΡΙΟΛΑΚΟΣ, Η., 2002. Η γεωπεριβαλλοντική διάσταση της Ελληνικής Μυθολογίας. *Πρακτικά 90ου Διεθνούς Συνεδρίου της Ελληνικής Γεωλογικής Εταιρείας*, *Δ.Ε.Γ.Ε.*, vol. XXXIV/6, 2065-2086.
- [19] MARIOLAKOS, I. & STIROS, S., 1987. Quaternary deformation of the Isthmus and Gulf of Corinth (Greece). *Geology*, 15: 225-8
- [20] ΜΑΡΙΟΛΑΚΟΣ, Η., & ΘΕΟΧΑΡΗΣ, Δ. 2001. Μετατοπίσεις των ακτογραμμών στο Σαρωνικό κατά τα τελευταία 18.000 χρόνια και η Κυχρεία παλαιολίμνη. *Δ.Ε.Γ.Ε.* xxxiv/1, 405-413.
- [21] MILANKOVITCH, M., 1941. Kanon der Erdbestrahlung und seine Anwendung auf dem Eiszeitenproblem. *Royal Serbian Sciences, Spec. Publ. 132*, Section of Mathematical and Natural Sciences, V. 33, Belgrade, 633 p.
- [22] MÖRNER, N.A., 1969. The Late Quaternary History of the Kattegatt Sea and the Swedish West Coast, Deglaciation, Shorelevel Displacement, Chronology, Isostasy and Eustasy. *Sveriges Geologiska Undersökning*, C, vol. 640, 1-487.
- [23] MÖRNER, N.A., 1971. Eustatic changes during the last 20.000 years and a method of separating the isostatic and eustatic factors in an uplifted area. *Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology*, 19, pp. 63-65.
- [24] MÖRNER, N.A., 1976. Eustasy and geoid. *Journal of Geology*, 88 pp. 123-151.
- [25] PÆPE, R. & MARIOLAKOS, I., 1984. Paleoclimatic reconstruction in Belgium and in Greece based on Quaternary lithostratigraphic sequences. *Proc. E.C. Climatology Programe Symposium*, Sophia Antipolis, France, 2-5 October 1984.
- [26] PÆPE, R., 1986. Landscape changes in Greece as a result of changing climate during the quaternary. In: *Desertification in Europe*, Eds.: R. FANTECHI and N. MARGARIS. D. RIEDEL Pub. Co.
- [27] PÆPE, R. & OVERLOOP, v.E., 1989. River and soils cyclicities interfering with sea level changes.- In: *Greenhouse Effect, Sea Level and Drought*, Eds.: R. PÆPE, et al., NATO ASI Series, Series C, V. 325, pp. 253-280.
- [28] ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, Δ., ΛΥΚΟΥΣΗΣ, Β., ΧΡΟΝΙΣ, Γ. & ΠΑΥΛΑΚΗΣ, Π., 1988. A comparative study of neotectonic basins across the Hellenic arc: the Messiniakos, Argolikos, Saronikos and Southern Evoikos Gulfs. *Basin Research*, **1**, pp. 167-176.
- [29] PIRAZZOLI, P.A., 1996. Sea-Level Changes. The Last 2000 Years. *John Wiley & Sons*, 211p.
- [30] ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ. Ελλάδος περιήγησις - Αττικά. Μετάφραση Νικ. Παπαχατζή. *Εκδοτική Αθηνών*, 1999.

- [31] PHILIPPSON, A., 1892. Der Peloponnes.- Berlin.
- [32] POPE, K. & Van ANDEL, Tj. H., 1984. Late Quaternary alluviation's and soil formation in the southern Argolid: its history, causes and archaeological implications.- *Journal of Archaeological Science*, 11, pp. 281-306.
- [33] POUQUEVILLE, F.-C.-H.-L.-, 1820. Voyage dans la Grece.- Peloponnes. Μετάφραση Ν. Μολφέτα, Αθήνα 1997.
- [34] RANKE-GRAVES, R. von, 1955. Griechische Mythologie. Quellen und Deutung, Rowolts *Deutsche Enzyklopadie*, B 2.
- [35] RAPP, G. & GIFFORD, J.A., 1982. Troy. The Archaeological Geology. Supplementary Monograph 4, *University of Cincinnati*, Princeton University Press.
- [36] RICHTER, D. ANAGNOSTOU, C. & LYKOUSIS, V. 1992. Aragonite whittings of Pliocene and Pleistocene age in the area of Corinth. *Δ.Ε.Γ.Ε.* XXVIII/1, 219-231.
- [37] ROBERTS, N., 1989. The Holocene: An Environmental History. *Basil Blackwell*, Oxford.
- [38] SCHWARZ, L. M. & TZIAVOS, CH., 1975. Sedimentary provinces of the Saronic Gulf system. *Nature*, 257, pp. 573-575.
- [39] VAN ANDEL, T.H., 1987. Landscape and People of the Franchthi Region. *Indiana University Press*.
- [40] VITA-FINZI, C., 1969. The Mediterranean Valleys.- *Cambridge University Press*.
- [41] ZANGGER, E., 1991. Prehistoric Coastal Environments in Greece: The vanished Landscapes of Dimini Bay and Lake Lerna. *J. Field A.*, 18 (1991) pp. 1-15.